पाटन नगरपालिका

राजपत्र

बैतडी जिल्ला, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

पाटन नगरकार्यपालिकाद्धारा प्रकाशित

भाग २ बर्ष ५ अंक ५ २०७८ श्रावण ०४ गते, सोमबार

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति २०७८

नगर कार्यपालिकाबाट मिति २०७८।०४।०४ मा स्वीकृत भएको **पाटन नगरपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति , २०७८** स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ बमोजिम सार्वजनिक जानकारीको लागि देहाय बमोजिम प्रकाशन गरिएको छ ।

Scanned with CamScanner

पाटन नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड : संख्या : . मिति : २०७८/०३/११

भाग :

पाटन नगपालिका

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति, २०७८

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति :२०७८/०४/०४

राजपत्रमा प्रकाशित मिति : २०७८/०३ / ......

Scanned with CamScanner

विषयसूची

खण्ड १ : लैगिक समनता तथा सामाजिक समावेशिकरण नीति

१.१ परिचय

१.२ दिर्धकालीन सोच

१.३ लक्ष्य

१.४ उद्देश्य

१.५ प्रमुख नीतिहरु

१.६ रणनीति

१.७ कार्यनीति

खण्ड २ : लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीतिको कार्यान्वयन तथा अनुगमन

२.१ लैससास नीति को कार्यान्वयन

२.१.१ लैससास मूल प्रवाहिकरणका लागि संस्थागत संयन्त्र

२.१.२ साझेदार एवं समन्वय

२.२ लैससास को अनुगमन र प्रतिबेदन

२.२.१ लैससास शाखा

२.२.२ लैससास कार्यान्वयन समिति

२.२.३ सुपरीवेक्षण र अनुगमन समिति

२.२.४ वडा स्तरीय समिति

२.२.५ सहयोगि एवं साझेदार निकायको भुमिका

Scanned with CamScanner

संक्षिप्त शब्दावली

एयोतस	एकिकृत योजना तर्जुमा समिति
गापा	गाउपालिका
नपा	नगरपालिका
जिसस	जिल्ला समन्वय समिति
लैससास	लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण

CEDAW महिला विरुद्धका सबै प्रकारका हिंसा निमूल पार्ने सन्धि (Convention on the Elimination of ALL Forms of Discrimination Against Women)

CRC बाल अधिकार महासन्धि (Child Rights Reservations)

DPMAS जिल्ला गरिवी अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणाली (District Poverty Monitoring and Analysis System)

NPC राष्टिय योजना आयोग (National Planning Commission)

PMAS गरिवी अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणाली (Poverty Monitoring and Analysis System)

PMIS गरिवी अनुगमन सूचना प्रणाली (Poverty Monitoring analysis System)

SWAp क्षेत्रगत निक्षेपण नीति (Sector Wide Approach)

Scanned with CamScanner

अध्याय १: लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण नीति

१.१ परिचय

नेपाल को संविधान, २०७२ को भाग ३ मा मौलिक हक सम्बन्धि व्यवस्था गरीएको छ। मौलिक हकको भाग १६ मा सबैलाई सम्मान पूर्वक बाच्नपाउनेहकको व्यवस्था गरीएको छ। धारा १८ मा समानताको हक, धारा ३८ मा महिला हक को व्यवस्था गरीएको छ। जस अनुसार सबै नागरिकलाई समान व्यवहार गरीने र कुनै पनि आधारमा भेदभाव गरीने छैन्।

त्यसै गरी नेपाल राज्य ले अवलम्बन गरेका नीतिहरुको व्यवस्था धारा ५१ मा गरेको छ। धारा ५१ को ञ मा सामाजिक न्याय र समावेशीकरणको नीति अवलम्बन गरेकोछ।

तर सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका महिला, दलित,आदिवासी, आदिवासी जनजाति, मधेशी, थारू, मुस्लिम, उत्पीडित वर्ग, पिछडा वर्ग, अल्पसंख्यक, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपांगता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय, पिछडिएको क्षेत्र र आर्थिक रूपले विपन्न खस आर्य लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानून बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्न रोक लगाएको मानिने छैन। यस बाट नेपालमा वर्तमान समय समाजमा पछाडी परेका र पारीएका वर्ग रहेको र उनीहरुको उत्थानका लागि विशेष विकास कार्यक्रमको आवश्यकता रहेको स्पष्ट देखिन्छ। समाजमा पिछडिएका वर्ग एवं समुदायले समाजबाट विभेद भोगि रेहकोले सो को विकास र उत्थानका लागि समानता र समावेशीकरणको नीति निमार्ण गरी सोका आधारमा रणनीति वनाई कार्यक्रम निमार्ण गरी कार्यक्रम संञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

हाम्रो देश नेपाल एक बहुजातीक, बहुभाषिक, बहुधार्मिक एवं बहुसास्कृतिक देश हो। प्रत्येक समुदाय र जातजातीहरुको समानुपातिक सन्तुलीत र न्यायसंगत प्रगती हुन सकेमात्र मुलुका दिगो शान्ति, विकास को प्रत्याभुति हुन्छ। नेपाली समाजमा विद्यमान अवस्था लैगिक, जातिय असमानता विभेदयुक्त व्यवहार र मान्यता, महिला हिंसा, महिला शोषण तथा उत्पीडन, गरिबी आदि जस्ता विसंगतीहरुलाई निरुत्साहित गर्न नेपाल सरकार द्वारा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा लैगिक समानतार समावेशिकरणको पक्षमा अभिव्यक्त विभिन्न प्रतिवद्धतालाई निरन्तरता दिन सरकार, गैर सरकारी क्षेत्र, निजी क्षेत्र, तथा नागरिक समाज एवं दातृ निकायका पहलमा उल्लेख्य कार्य भएकाछन्।

नेपालको संविधान,२०७२ को निर्देशक सिद्धान्त, मौलिक हकमा उल्लेख्य व्यवस्था अर्न्तगत पिछडिएका महिला, दलित, आदिवासी, आदिवासी जनजाति, मधेशी, थारू, मुस्लिम, उत्पीडित वर्ग, पिछडा वर्ग, अल्पसंख्यक, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपांगता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय, पिछडिएको क्षेत्र र आर्थिक रूपले विपन्न खस आर्य लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि विशेष कार्यक्रम निमार्ण गर्न खुल्ला गरेको छ।

नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा १ को प्रयोग गरी स्थानीय सरकार संञ्चालन ऐन, २०७४ निमार्ण गरी संविधान बमोजिम स्थानीय सरकाको अधिकारको कार्यान्वयन गर्ने तथा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह बीचको सहकारीता, सहअस्तीत्व एवं समन्वयलाई प्रवर्धन गर्दै जन सहभागिता, उत्तरदायित्व, पारदर्शिता, सुनिश्चित गरी गुणस्तरी सेवा प्रदान गर्न का लागि व्यवस्था गरीएको छ।

स्थानीय सरकारले संघ र प्रदेश सरकार वाट प्राप्त विनियोजित रकमको खर्च सशर्त भए सो अनुसार गर्ने र ढिक्का प्राप्त भएमा सो को योजना तर्जुमा प्रक्रिया को माध्यम बाट आवश्यकता अनुसार खर्च गर्ने अधिकार अनुसार स्थानीय स्तरबाट तयार गरीने कार्यक्रममा समेत उच्च प्राथमिकताका साथ नीति निमार्ण गरी कार्यान्वयन गर्ने क्षेत्राधिकार स्थानीय तहमा रहेको कारण स्थानीय तहको आफ्नै नीति हुनपर्ने देखिन्छ। जसको प्रतिफल लैगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरणका मुदालाई प्राथमितामा राखि सम्वोधन गरीएको छ।

Scanned with CamScanner

नेपालमा विगत तीन दशक देखि क्रमिक रुपमा नीतिगत परीवर्तन र नीतिगत सुधारहरु भएका छन् । महिला, बालबालिका र पछाडीपरेका वर्गको विकासमा नेपाल सरकार दातृ निकाय र समाजका अन्य निकायहरुले उल्लेख्य कार्य सम्पन्न भएता पनि उल्लेख्य सुधारको अझै आवश्यकता देखिन्छ । अझै पनि यी वर्गहरुको मानव विकास सुचकाकं र राजनैतिक, आर्थिक पहुँच र शिक्षा एवं रोजगारका क्षेत्रमा अवस्थामा सधार आउन सकेको छैन् । संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय ले लैगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण का लागि सबै मन्त्रालय, स्थानीय तहमा एकै किसिमको नीति हुनुपर्ने आवश्यकता महसुस गरेको छ । स्थानीय निकायको नेतृत्वमा अन्य गैर सरकारी, निजि क्षेत्र, नागरीक समाज र अन्य साझेदार निकायहरुले समन्वयात्मक रुपमा नीति कार्यान्वयन मा साझेदारी गर्नेछन् । जसले कार्यक्रममा दोहरोपन नआई प्रभावकारी रुपमा कार्यक्रम संञ्चालन गर्न सहज हुनेछ । स्थानीय सरकार संञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार स्थानीय सरकार वा नगरपालिका सरकारले ऐन को परिच्छेद ६ योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन को दफा २४ को उपदफा १ मा व्यवस्था भए अनुसार आफ्नो नगरपालिको विकासका लागि आवधिक, बार्पिक, रणनीतिगत विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन र दिर्घकालीन विकास योजना बनाई लागुगर्ने छ । उपदफा २ मा अनुसार नेपाल सरकार र प्रदेश सरकार को नीति, लक्ष्य उद्देश्य र समय सिमा र प्रक्रिया संग अनुकुल हुनेगरी सुशासन र लैगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण जस्ता अन्तर सम्बन्धित विषय लाई प्राथमिकताका साथ ध्यानदिनुपर्ने छभने उपदफा ३ मा प्राथमिकता दिनुपर्ने योजना मध्ये च) महिला, बालबालिका र पिछडिएको क्षेत्र, समुदाय रवर्ग लाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने छ) लैगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण अभिबृद्धिहुने खालका कार्यक्रम समावेश गरी कार्यक्रको रणनीतिको योजना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोछ ।

१.२ दिर्घकालिन सोच

जातीय, भेगिय, एवं लैंगिक भेदभाव मुक्त एवं न्यायपूर्ण समतामुलक समाजको निमार्ण गर्ने ।

१.३ लक्ष्य

लैगिक एवं सामाजिक समता मुलक विकासको माध्यम बाट समतामुलक समाजको निमार्ण गरी आर्थिक अवस्थामा सुधार गरी गरिवी न्युनिकरण गर्ने ।

१.४ उद्देश्य

- नगरपालिका अर्न्तगतका शाखा एवं मातहतका निकायहरुमा संस्थागत एवं कार्यक्रमगत रुपमा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरणका विषयमा संवेदनशिल हुन प्रेरीरत गर्ने ।
- महिला, दलित, आदिवासी, जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पिछडा वर्ग, अपागंता, जेष्ठ नागरीक, अल्पसंख्यक, हरुको आवश्कता एवं अवस्था प्रति अझ बढी सम्वेदनशिल, उतरदायि एवं जवाफदेही रहन सरोकारवालको क्षमता विकास गर्ने ।
- स्थानीय तहको विकासमा महिला, दलित, अल्पसंख्यक, किसान, श्रमिक, युवा, बालवालिका हरुको क्षमता विकास गरी विकास प्रक्रियामा अर्थपूर्ण र सक्रिय सहभागिता गराई समान र समावेशि विकास प्रक्रियालाई सुनिश्चित गर्ने ।

Scanned with CamScanner

- सरोकारवालाहरु लाई आवश्यकता पहिचान, वार्षिक एवं आवधिक योजना निमार्ण, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा कार्यान्वयन र अनुगमन गर्दा लैगिक एवं सामाजिक समावेशिकरणका विषय प्रति संवेदनशिल, जवाफदेहि एवं उत्तरदायि हुन अभिप्रेरीत गर्ने ।
- लैगिक एवं सामाजिक समावेशि उत्तरदायि अवधारणलाई स्थानीय निकाय, नगरपालिका ले संस्थागत एवं कार्यक्रमगत रुपमा समावेश गरि संञ्चालित आयोजना र कार्यक्रममा सुनिश्चित एवं प्रभावकारी रुपमा लागु गर्ने ।
- स्थानीय योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई लैगिक संवेदनशिल बनाउन लैगिक संवेदनशिल बजेट तर्जुमा (Gender Responsive Budgeting) लाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
- यो नीति तथा रणनीतिको कार्यान्वयनले लैगिक समानता र समावेशीकरण लाई नगरपालिका स्तरमा कार्यक्रम लाई दिगो रुपमा मूल प्रवाहिकरण गर्न मदतगर्नेछ ।

१.५ प्रमुख नीतिहरु

- सामाजिक एवं विकास प्रक्रियामा पछाडी परेका र पारीएका वर्ग, समुदाय र क्षेत्रको विकासका लागि कार्यक्रम कार्यान्वयन गरी समानुपातिक विकास गरीनेछ ।
- विकास लाई सामाजिक समावेशि एवं लैगिंकिकरण गर्दै लगिनेछ ।
- महिला, बालबालिका, आदिवाशी, दलित, पिछडिएको वर्ग, अपागंता, एवं लैगिक अल्पसंख्यक (Sexual Gener Minority-LGBTIQ) एवं विपन्न वर्गको सशक्तिकरण गर्दै लगिनेछ ।
- विकास निमार्ण एवं नीति निमार्णमा महिला, वालवालिका, आदीवाशि, दलित, पिछडिएको वर्ग एवं विपन्न वर्गको समानुपालिक एवं अर्थपुर्ण सहभागिताका लागि कार्य गरीनेछ ।
- महिला, वालवालिका, आदिवाशी, जनजाती मानवाअधिकारका क्षेत्रमा नेपालले अनुमोदन गरेका संयुक्त राष्ट्र संघीय एवं अर्न्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धता एवं घोषणापत्रका प्रावधानहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- विकास निमार्ण तथा मानवीय कार्यहरुको सम्पादन गर्दा लैससास लाई मुख्य विषयका रुपमा अनिवार्य समावेश गर्ने ।
- माहामारी, आपतकालीन अवस्था, प्राकृतिक प्रकोप, प्रकोप पूर्वतयारी एवं उद्धार कार्यमा लैससासको पक्ष लाई समेत कार्यान्वयन गर्ने ।
- नगरपालिका बाट संञ्चालित कार्यक्रम र आयोजनाहरुमा सामाजिक एवं लैगिक परीक्षण को व्यवस्था गर्ने ।
- लैगिक उत्तरदायि बजेट लाई संस्थागत गर्ने ।
- लैगिंक समानता र महिला सशक्तिकरण का कार्यक्रहरु संञ्चालन गर्ने ।
- लैगिक समानता र उत्तरदायित्व मापन गर्न कार्यक्रमको निर्माण र कार्यान्वयनमा लैगिक रुपान्तरण विधिको प्रयोग गर्ने ।
- समाजमा विद्यमान हानीकारक प्रचलनहरु (बाल विवाह, लिगं मा आधारीत पहिचान, शारीरिक एवं लैगिक हिंसा (SGBV), अन्य समाजमा विद्यमान रुढीवादी विश्वासहरु) न्युनीकरण का लागि सामाजिक व्यवहार कार्यनीति को निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- बालिका । किशोरी विकास कार्यक्रमलाई महत्वका साथ संस्थागत गर्ने ।
- नगरपालिका र मातहतका निकायहरुले कुनै पदमा नियुक्ति गर्दा समावेशी एवं आरक्षणको प्रक्रिया लाई नियमन एवं कार्यान्वयन गर्ने । जसका लागि लोक सेवा आयोग । संघ सरकार र प्रदेश सरकार को नीति लाई आधार मान्ने ।

Scanned with CamScanner

- नगरपालिकाले संरचना निमार्ण गर्दा लैगिक एवं अपागंता मैत्री संरचना निमार्ण प्रक्रिया लाई सस्थागत गर्ने ।
- नगरपालिको प्रशासनिक र विकास कार्य को कार्यान्वयनका कोहि पछाडी नपरोस नीतिको (No one Behind policy) अबलम्वन गर्ने ।

१.६ रणनीतिहरु

लैगिक समनता र सामाजिक समावेशिकरण मूलप्रवाहिकरण का लागि अलग्गै कार्य गरेर सम्भव छैन् । यसको लागि विकेन्द्रिकृत शासन प्रणाली, संस्थागत संयन्त्रको आवश्यकता र प्रभावकारी सेवा प्रवाह को आवश्यकता पर्दछ । (लैगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण (लैससास) का लाई सम्बोधन गर्न विकेन्द्रिकरण, सहभागितात्मक विकास र वहसका माध्यम बाट कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ । यस रणनीतिमा नगरपालिको कार्यक्रम, समग्र संरचना र कार्यक्रमले सुधार गर्न चाहेका क्षेत्र र कार्य प्रणाली लाई अझ बढी लैगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण बनाउन आवश्यक व्यवस्था गरीएको छ ।

यस नगरपालिका मा लैगिक समानता र सामाजिक समाशेशिकरण का रणनीतिहरु देहाए बमोजिम रहेकाछन् ।

१. नगरपालिका क्षेत्रमा विकास प्रक्रियामा सवै सामाजिक समुहहरुको अधिकाधिक सहभागिता सुनिश्चित गर्ने खालकोसंस्थागत संरचना, प्रतिनिधित्व प्रणाली र कार्यक्षेत्रगत शर्त निर्धारण गर्ने ।
२. नगर सरकारले न्यायोचित रुपमा उपयुक्त वित्तिय स्रोतहरुमा एवं पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।
३. नगरपालिका को वडा र समुदाय क्षेत्रमा लैगिक तथा सामाजिक विभेद कमगर्न सामुदायिक सचेतना र सशक्तिकरणको निमित्त सामुदायिक संस्थाहरु, महिला, दलित, अपांगता भएका, लैगिक अल्प संख्यक, बालबालिका, आदिवासी र जनजाती समुहहरु बाट प्रतिनिधित्व हुनुपर्ने र ३३ प्रतिशत महिला सुनिश्चित गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । साथै योजना तर्जुमा र कार्यक्रम कार्यान्वयन मा बन्चितकरणमा परेका समुह र सरोकारवाल सबैको अझ फराकीलो सहभागिता सुनिश्चित गर्न वडा र टोलमा समिति र समुहहरुको व्यवस्था गर्ने ।
४. लैससास का लागि संस्थागत रा व्यक्तिगत क्षमता विकास का क्षेत्र पहिचान गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।
५. नगरपालिका को सेवा प्रवाह गर्ने सयन्त्र लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशि हुनेगरी सुधारगर्ने ।
६. नगरपालिका संग सम्वन्धित विभिन्न नीतिहरुको लैससास का दृष्टिकोणले पुनरावलोकन गर्ने र यसको विकासमा जोड दिने ।
७. केन्दिय एवं प्रदेश सरकार बाट कार्यक्रम माग गर्न एवं संचालन गर्न स्थानिय तहको क्षमता विकास गर्ने ।

रणनीति १: नगरपालिका क्षेत्रको विकास प्रक्रियामा सबै सामाजिक समुहहरुको अधिकाधिक सहभागिता सुनिश्चित गर्ने खालको संस्थागत संरचना, प्रतिनिधित्व प्रणाली र कार्यक्षेत्रगत शर्त निर्धारण गर्ने ।

नगरपालिका भित्र रहेका प्रत्येक वडामा र वडा भित्र रहेका प्रत्येक समुदाय र टोलहरुमा वडा स्तरीय र समुदाय स्तर बाट टोल स्तरमा रहेका समुह र संस्थाहरु लाई सुदृढ गर्दै लैजाने । वडा भित्र रहेका टोल वा समुदायमा गठन गरीएका सामुदायिक संस्थाहरु को कार्यक्षेत्र वडा भित्र रहेको आफ्नो टोल र समुदायलाई सम्झनु पर्दछ ।

एकाई	संस्थागत सयन्त्र	प्रतिनिधित्व
नगरपालिका	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	• स्थानीय निकाय संञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार गठन गरिने समितिमा सामुदायिक संस्थाहरु मा महिला, बालबालिका, दलित, आदिवासी, जनजाती , अपागंता भएका सेवाग्राहि, राजनीतिक

Scanned with CamScanner

		दलका प्रतिनिधि, गैसस, पत्रकार, सामाजिक, बौदिक व्यक्तित्व, स्थानीय सामाजिक कार्यकर्ताहरु, नागरिक समाज, र सरोकारवालाहरुको प्रतिनिधित्वको व्यवस्था मिलाईने छ ।
नगरपालिका	एकिकृत योजना तर्जुमा समिति	• महिला, बालबालिका तथा अन्य बञ्चीतकरणमा परेका समुहरुको प्रतिनिधत्व को व्यवस्था गकिरने ।
		• महिला संगठन का प्रतिनिधिहरुको प्रतिनिधित्व गीरने प्रक्रिया निर्धारण गर्ने ।
		• गैसस, सामुदायिक संस्था, दलित ,आदिबासी, आफ्नो प्रतिनिधि छनौट गरी प्रतिनिधि पठाउने छनौट विधि तयार गरीने छ ।
		• बञ्चीतिकरणमा परेका समुदायहरुको आफ्नो प्रतिनिधि चयन गरी पठाउने व्यवस्था गरीने छ ।
वडा	सामुदायिक संस्थाहरु	• सामुदायिक संस्था वा समुदाय भित्रका बञ्चीतकरणमा परेका विभिन्न समुह र सरोकार वाला मध्ये बाट कम्तीमा ३५ जना सम्मको प्रतिनिधित्व रहेको व्यवस्था गरने छ ।
		• गैसस, सामुदायिक संस्था, दलित ,आदिबासी, आफ्नो प्रतिनिधि छनौट गरी प्रतिनिधि पठाउने छनौट विधि तयार गरीने छ ।
		• सामुदायिक संस्था र टोल मा कम्तीमा ३३ प्रतिशत महिलाको सहभागिता रहने व्यवस्था गरीने छ ।
		• सामुदायिक संस्थाहरुमा हुने छलफको अध्यक्षता त्यस क्षेत्रको वडा सदस्य को अध्यक्षता मा गरीने छ ।
		• सामुदायिक संस्थाहरुको क्षेत्र भित्र नपरि छुटन गएकाहरुको प्रतिनिधित्वको व्यवस्था मिलाईने छ ।

सामुदायिक संस्था र एकिकृत योजना तर्जुमा समिति को कार्यक्षेत्र तपशिल अनुसारको हुने छ ।

एकाई	कार्यक्षेत्र
सामुदायिक संस्थाहरु	• सामुदायिक संस्था तथा सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति लाई अनुगमनका लागि आफ्नो नगरमा महिला तथा बञ्चितिकरणमा परेका व्यक्तिको स्थिति जस्तै लैगिक हिंसामा आधारीत हिंसा, पोषण तथा प्रजनन् स्वास्थ्य तथा विभेदयुक्त प्रचलनबारे सुचना प्रदान गर्ने ।
	• लैससासको दृष्टिकोण बाट सकारात्मक विभेदको दृष्टि राखि योजनाको कार्यान्वयनमा समन्वय गर्नुका साथै अनुगमन गर्ने ।
	• महिला बालवालिका तथा बञ्चितमा परेकाहरु कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट कार्यक्रम कार्यान्वयनबाट कतीको लाभानित्वत भएकाछन् भनेर अनुगमन गर्ने र वडामा संञ्चालन भई रहेका विभिन्न आयोजनाहरुको समन्वयमा सहजकारी भुमिका निर्वाहगर्ने ।

Scanned with CamScanner

	• लैससास सम्वेदनशिल मापदण्ड एवं प्रक्रियामा आधारीत उपयुक्त प्राथमिकिकरणको विधिलाई उपयोगमा ल्याउने ।
	• योजना प्राथकिकिकरण गर्दा महिला बालबालिका र बञ्चितिकरणमा परेकाहरुको आवश्यकता र चाहना कत्तीको समावेश हुन सक्यो हेर्ने ।
	• नगर सभाका लागि आफ्ना प्रतिनिधिहरु पठाउने ।
वडाका रहेका बस्ती समुहहरु	• वडामा छनौट भएका महिला, बालबालिका र बञ्चितमा परेकाहरुका योजनाहरुमा समुदायमा रहेका नागरिकहरु संग खुल्ला छलफल गर्ने ।
	• सहभागितात्मक योजना तजुमा बाट आएको प्राथमिकता सहितको योजना प्रस्ताव एकिकृत योजना तर्जुमा समितिमा पेशगर्ने । योजना एकिकृत तर्जुमा समितिमा पेश गर्नुपर्व योजना प्राथमिकिकरण गर्दा महिला, बालबालिका र बञ्चितमा परेकाहरुको आवश्यकता र चाहना योजनामा कत्तीको समावेश हुन सकेकोछ छैन् हेर्ने । योजना कल्याणकारी खालको मात्र छकी वा रणनीतिक आवश्यकता पुरा गर्ने खालको छ। त्यसलाई मध्यनजर गरी प्राथमिता निर्धारण गर्ने ।
	• नगरपरिषदमा प्रस्तवित योजना र कार्यक्रमहरु एकिकृत समितिले पेश गरे अनुरुप भए नभएको सुनिश्चित गर्ने ।
	• संञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमनमा सहयोग पुऱ्याउने । अनुगमन गर्दा संञ्चालित कार्यक्रम बाट महिला, बालबालिका र बञ्चितमा परेकाहरुको कत्तीको लाभानीत्व भएका छन् एकिन गर्ने ।
	• समुदाय बस्ती स्तरमा समन्वय गरी समुदायका नागरिकहरुलाई सक्रिय सहभागिता गराई उनीहरुको आवाज सुनवाई हुने व्यवस्था मिलाउने ।
	• सरकारी निकाय तथा गैरसारकारी निकायका कार्यक्रमहरु लैससास संवेदनशिल वनाउन (Advocacy) वकालत गर्ने ।
	• कार्यक्रममा दोहरोपन आएमा जनसरोकार का सवाल संग बाझिएमा विभिन्न निकायहरु बीच मध्यस्थाता गराउने ।
	• अति आवश्यक क्षेत्र र मानिसका लागि विषयगत निकायहरु बाट सेवाको प्रावधान मिलाउन सहजिकरण गर्ने ।
	• संञ्चालनमा रहेका विकासका गतिविधि र परिचालनमा रहेका गतिविधिहरुको विवरण तयार पार्न सहयोग गर्ने ।
	• आर्थिक रुपले गरीव र सामाजिकरुपमा विभेद गरीएका मानिसहरुको पहिचान गर्न सम्पन्नता स्तरीकरण जस्ता विधिहरुको अवलम्वनमा सुनिश्चिता ल्याउने ।
	• नगरपालिकाको कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा का साथै क्षेत्रगत सेवाको व्यवस्थाका लागि उर्पयुक्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु जुटाउन वडा मा रहेका सामुदायिक संस्थाहरु संग समन्वय गर्ने ।
एकिकृत योजना तर्जुमा समिति	• नगरपालिका मा एकिकृत योजना तर्जुमा समिति गठनगर्ने व्यवस्था मिलाईने छ। यस समितिमा समुदाय का विभिन्न वर्ग का सदस्यहरुको प्रतिनिधित्व गरिने छ। यसको जिम्मेवारी निम्न अनुसार हुने छ ।

Scanned with CamScanner

	○ नगरपालिका का विपन्न वर्ग, गरिव पछाडी पारीएका समुदाय एवं सरोकारवालाका लागि बजेट छुटयाउन प्रस्ताव गर्ने । ○ योजना को प्राथमिकता गर्दा महिला, बालबालिका र बञ्चितमा परेकाहरुको आवश्यकतार चाहना कती समावेश हुन सकेको छ छैन् हेर्ने । योजनाको प्राथमिकिकरण गर्दा कल्याणकारी का साथै रणनीतिक भएको लाई प्राथमिकतामा राख्ने । अति पिछडिएका समुदाय र वर्गका लागि कार्यक्रम र बजेट व्यवस्था को प्राथमिकतामा जोडदिने । ○ लैससासको पक्ष बाट योजना समावेश भए नभएको यकिनगर्ने । ○ स्थानीय निकायका मानिसहरुको आवश्यकता संम्बोधन हुने व्यवस्था मिलाउने । ○ समावेशि योजना तर्जुमा र प्राथमिताक्रम निर्धारण गरीएका योजनाहरु परिषदमा पेश गरीएको सुनिश्चित गर्ने । ○ लैससासको दृष्टिकोण बाट सकारात्मक विभेदको मान्यता राखि योजनाको तर्जुमागर्ने । ○ सहभागितामुलक तवर बाट प्राप्त हुन आएका योजनाहरु प्राथमिकिकरण गरी सुचिकृत गर्ने । ○ प्राप्त योजनालाई क्षेत्रगत रुपमा छुटयाई समुहिकृत गर्ने । ○ नगरपालिकाले निर्धारण गरेका प्राथमिकिकता का आधारमा गरेका प्राप्त योजनाहरु लाई बजेत सिमा भित्र रहि प्राथमिकिकरण गरी नगरपालिकामा सिफारिस गर्ने ।
सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	● स्थानीय सरकार संञ्चालन गर्न बनेको ऐन, २०७४ अनुसार संघिय, प्रदेश र स्थानीय तह बीच सरकार बिचको सहकारीता, सहअस्तित्व र समन्व लाई प्रवर्द्धन गर्दै जन सहभागिता, उत्तरदायित्व, पारदर्शिता सुनिश्चिता गरी सुलभ र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्न एवं महिला, बञ्चीतमा परेका समुहहरु एवं सरोकार वालहरुको प्रतनिधित्व गरी समिति तयार गरीनेछ । ● यस समितिको कार्यक्षेत्र तपशिल बमोजिमको रहने छ । ○ लैससासको दृष्टि कोण बाट सकारात्मक विभेदको मान्यता राखी योजनाहरुको कार्यान्वयमा समन्वय एवं अनुगमन गर्ने । ○ महिला बालबालिका र बञ्चतिमा परेकाहरु कार्यक्रम कार्यान्वयन बाट कतीको लाभान्वित भएकाछन् अनुगमन गर्ने ।

एकिकृत योजना तजुमा समितिको (एयोस) बैठक चौमासिक रुपमा बसनेछ र सो बैठकमा महिला, बालबालिका र बञ्चितमा परेका वर्गहरुको हितमा भएका निर्णयहरु अभिलेखमा राखि प्रतिवेदन नगरपालिकामा पेश गरीने छ ।

रणनीति २: नगर सरकारले न्योचित रुपमा उपयुक्त वित्तिय स्रोतहरुमा एवं पहुँचमा बृद्धि गर्ने ।

- स्थानीय तह संञ्चालन ऐन २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार महिला, बञ्चितमा परेका समुहहरु लाई केन्द्रमा राखि योजना तर्जुमा का क्रियाकलाप गर्ने र सोको अनुगमन को प्रभावकारीताको मूल्याकंन गर्ने ।
- विभिन्न वर्गको अवस्था विश्लेषण गरी आवश्यकताका आधारमा बजेटको व्यवस्था गर्ने ।
  - ✓ लैससास लाई दृष्टीगत गरी बजेटको व्यवस्थागर्ने ।

Scanned with CamScanner

- ✓ आवश्यक विश्लेषणका लागि सो अनुसारको फाराम र चेक लिष्ट तयार गरी प्रयोग गर्ने ।
- ✓ बजेको व्यवस्था गर्दा आवश्यकता लाई सम्बोधन गर्ने खालको भए नभएको मापन गर्ने र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।

- संञ्चालित कार्यक्रम र आयोजनाहरुको सुपरीवेक्षण एवं मूल्याकंन गर्ने ।
  - ✓ सहभागितात्मक समिति निमार्ण गर्ने जस्मा बञ्चितमा परेका समुहहरुको प्रतिनिधित्वको सुनिश्चितता गर्ने ।
  - ✓ स्थानीय सरकार संञ्चालन ऐन अनुसार अनुगमन एवं सुपरीवेक्षण समिति गठन गरी सुपरीवेक्षण एवं मूल्याकन गर्ने ।

रणनीति ३: नगरपालिका र समुदाय क्षेत्रमा लैंगिक तथा सामाजिक विभेद कमगर्न सामुदायिक सचेतना र सशक्तिकरणको निमित्य सामुदायिक संस्थाहरु, महिला, दलित, बालबालिका, आदिबासी र जनजाती समुहहरु बाट प्रतिनिधित्व हुनुपर्ने र ३३ प्रतिशत महिला सुनिश्चित गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । साथै योजना तर्जुमा र कार्यक्रम कार्यान्वयन मा बन्चितमा परेका समुह र सरोकारवाला सबैको अझ फराकिलो सहभागिता सुनिश्चित गर्न वडा र टोलमा समिति र समुहहरुको व्यवस्था गरीएको छ ।

- बञ्चितमा परेका नागरिक, सर्वसाधारण नागरिक, महिलाहरुको ज्ञानमा अभिबृद्धि गर्ने ।
- कार्यक्रम तर्जुमा र अनुगमनमा महिला तथा बञ्चितमा परेका समुहहरुको आवाजको सूनिश्चितताका लागि सक्रिय नागरिकका रुपमा उनीहरुको क्षमता विकास गर्ने ।
- सरोकारवाला संञ्जाल र प्रतिनिधिमूलक संगठनको क्षमतामा अभिबृद्धि गर्ने ।
- सामाजिक तथा विद्यमान लैगिक हिंसा कमगर्न विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुको सफल प्रयास लाई लागु गर्ने ।

रणनीति ४: लैससास का लागि संस्थागत तथा व्यक्तिगत दुबै थरी क्षमता विकास का क्षेत्र पहिचान गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।

- लैससास उत्तरदायि सेवाका लागि क्षमता विकास गर्ने ।
  - ✓ नगरपालिका, विषयगत कार्यालय, विभिन्न समिति तथा सरकारी निकायका कर्मचारीहरुलाई लैससास को मूल अवधारणा बारे प्रशिक्षण दिने ।
  - ✓ वडा कार्यालयका प्रमुख, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरु, लाई लैससास अवधारणा बारे अनुशिक्षण प्रदान गर्ने ।
  - ✓ अन्तरक्रिया संञ्चालन गर्ने एवं कर्मचरीको क्षमता विकासका लागि पहल गर्ने । कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि तपशिला अनुसार प्रयास गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
    - अवधारणागत स्पष्टता : महिला, बञ्चितमा परेको समुह, लैगिक सम्वन्ध, सामाजिक समावेशीकरण , अपांगता विद्यमान अवरोधको जानकारी गराई सामाजिक प्रक्रियाको विकास गर्ने ।
    - लैससासमा आधारीत विषलेषण एवं कार्यगर्ने सिप : नीति विश्लेषण, संस्थागत विश्लेषण, कार्यक्रम तथा वजेटको विश्लेषण आदि सीपको विकास वजेट र खर्चको अनुगमन सयन्त्र एवं सामाजिक जवाफदेहिता सम्वन्धि तालिम ।
    - सहभागितात्मक ग्रामिण विश्लेषण विधिको प्रयोग ।
    - कार्यशैली आचरण एवं सहजीकरण सीप ।

Scanned with CamScanner

- समावेशि योजनाका लागि क्षमता विकास तथा महिला एवं बञ्चितमा परेका समुहहरुको सेवा सुविधा पहुचमा वृद्धि गर्ने ।
  - ✓ सामाजिक परिचालन र क्षमता विकास गर्ने ।
  - ✓ सरकारी र गैरसरकारी निकायको साझेदारी गरी कार्यक्रम, बजेटको व्यवस्थापन गर्ने ।
  - ✓ सामाजिक परीचालका लागि केन्दीय नीति, निर्देशिका, को प्रयोग गर्ने वा सोको आधारमा नीति निर्देशिका तयार गरी संञ्चालन गर्ने ।

रणनीति ५: नगरपालिका को सेवा प्रवाह गर्ने सयन्त्र लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशि हुनेगरी सुधार गर्ने ।

- योजना प्रक्रियाः नगरपालिका तथा मातहतका निकाय एवं संञ्चालित आयोजना, निजि क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्रको एकिकृत योजना तयार गर्ने ।
- बजेट स्वीकृतिः एककिकृत योजना तयार गर्ने र बजेट स्वीकृत गर्ने ।
- बजेट बाडफाडः लैससासको भावना समेटी महिला र बञ्चितिकरणमा परेकाहरुका लागि बजेट को व्यवस्थापन गर्ने ।
- आधारभुत सेवा सम्वन्धि संयन्त्रः नगरपालिकाले आधारभुत सेवा प्रदान गर्न समुदायको खण्डीकृत सूचना संकलन र विश्लेषण गरी सोको आधारमा स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम उपलब्ध गराउने छ । सोका लागि तथ्याकंको संकलन, विश्लेषण गर्न तथ्याकं शाखा को स्थापना एवं नभए सम्मका लागि अन्य कर्मचारी लाई थप जिम्मवारी प्रदान गरी तथ्याकंको लगत तयार गर्ने छ ।

रणनीति ६: नगरपालिका संघ सम्बन्धित विभिन्न नीतिहरुको लैससास का दृष्टिकोणले पुनरावलोकन एवं विकासमा जोड गर्ने ।

- विकेन्द्रिकरण र क्षेत्रगत निक्षेपण नीति अनुसार लेखा जोखा गर्दा बञ्चितमा परेका समुहहरुको हरुलाई सम्वोधन गरी रुपान्तरण गर्न सहयोग गर्ने ।
  - ✓ महिला तथा बञ्चितमा परेका को आवश्यकता लाई संबोधन गर्ने ।
  - ✓ शक्ति संपन्न र बञ्चितमा परेका समुदायहरु बीचको शक्ति समबन्धको रुपान्तरण गर्ने ।
- सामाजिक सुरक्षा नीति को आफ्नो स्थानीय आवस्था अनुसार पुनरावलोकन गरी लागु गर्ने ।
  - ✓ नगरपालिको आवस्था हेरी समयसापेक्ष अपाङ्गता भएकाहरुको सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्न सामाजिक सुरक्षा नीतिको परिमार्जन गरी कार्य गर्ने ।
  - ✓ पूर्ण र आंशिक अपाङ्गता भएका व्यक्ति लाई सामाजिक सुरक्षाको दायरा भित्र राख्ने ।
  - ✓ आन्तरिक स्रोतको अधिकतम परिचालन गर्ने र थप आवश्यक भएको संघ सरकार र प्रदेश सरकार बाट माग गर्ने ।

रणनीति ७: केन्दिय एवं प्रदेश सरकार बाट कार्यक्रम माग गर्न एवं संचालन गर्न स्थानीय तहको क्षमता विकास गर्ने ।

- लैससास मूल प्रवाहिकरणका लागि संघ सरकार एवं प्रदेश सरकार बाट कार्यक्रम मागगर्ने ।
- लैससास को वर्तमान नीति र अवस्थाको समिक्षा गरी कार्याव्यवयनमा ल्याउने ।
- लैससाका कार्यरत संघ संस्थाहरुको संयुक्त योजना तर्जुमा गरी कार्य गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

Scanned with CamScanner

१.७ कार्यनीति (Working Policy)

- नेपालको संविधान, २०७२ र स्थानीय सरकार संञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार समेत कार्यक्रमको लाभान्वितहरुको महिला को संख्या कम्तीमा ३३ प्रतिशत हुनुपर्ने व्यवस्था गरीने छ ।
- लैंगिक व्यवस्थापन तथा सूचना लागु गर्न लैंगिक समानता लागि तयार गरेका नीतिहरुमा समय सापेक्ष सुधार गर्ने व्यवस्था गरी प्रभावकारी मूल्याकैन गरीनेछ ।
- नगरपालिका स्तरमा योजना तथा कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याकंनमा पछाडी परेका महिला, दलित, आदिबासी, जनजाती, अपाङ्गता भएका र पछाडिपारीएका समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने र महिलाको सहभागिता कम्तीमा ३३ प्रतिशत सुनिश्चित गर्ने ।
- नगरपालिका मा सम्पर्क विन्दुमा रहेको सामाजिक विकास शाखा, विषयगत कार्यालय, अन्य साझेदार निकाय, संस्थाहरु संग समन्वय गरी लैंगिक समाता र समावेशिकरणका कार्यहरु गरीनेछ ।
- महिलाहरुको सशक्तिकरण गरि नगरपालिका क्षेत्रमा उनीहरुको सहभागिता र क्रियाशिलता लाई बढाईनेछ ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा महिला र बञ्चितमा परेका समुदायहरुलाई आधारभुत सेवा प्रदान गर्न विशेष सयन्त्र निर्माण गरीनेछ ।
- सामाजिक कार्यक्रम एवंम योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा महिला, दलित, आदीवाशी र वञ्चितमा परेका गर्दा प्रतिनिधि संस्थाहरुलाई अनिवार्य रुपमा संलग्न गराउन प्रोत्साहन गरीनेछ ।
- सामाजिक परिचालनका माध्यम बाट महिला र बञ्चिातकरणमा परेका समुहहरुको क्षमता विकास गर्ने कार्य अगाडी बढाईने छ ।

अध्याय २ : लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण नीतिको कार्यान्वयन तथा अनुगमन

२.१ लैससास नीतिको कार्यान्वयन

लैगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) नीतिको कार्यान्वयन पक्ष संस्थागत एवं सुदृढ एवं बहुपक्षिय साझेदारी र समन्यवको आवश्यकता रहने देखिन्छ ।

- लैससास मूल प्रवाहिकरणका लागि संस्थागत सयन्त्र
  नगरपालिकाले लैससासको मूलप्रवाहिकरणका लागि सामाजिक विकास शाखा स्थापना गरी त्यस शाखा अर्न्तगत कार्यरत कर्मचारी लाई सम्पर्क व्यक्ति (Focal Person) तोकी लैससासका सवालहरुलाई सम्बोधन गर्न सहज वनाउनेछ । त्यस शाखा अर्न्तगत कार्यक्रम एवं आवश्यक स्रोत व्यवस्थापन गर्ने छ । यस शाखा अर्न्तगत लैससास का सवालहरुलाई समन्वयात्मक एवं प्राथमिकतामा राखि कार्यान्वयन गर्न तपशिल का गतिविधीमा अझै जोड दिनेछ ।
  - ✓ नगरपालिका मा रहेको लैससास शाखाको सुदृढिकरण गर्ने ।
  - ✓ लैससास कार्यान्वयन समितिको स्थापना गर्ने ।
  - ✓ नगरपालिका मा समावेशि एकिकृत समिति गठन गर्ने ।
  - ✓ वडा र समुदाय स्तरमा लैससास मूलप्रवाहिकरणको व्यवस्थागर्ने ।

Scanned with CamScanner

- साझेदारी एवं समन्वय

  लैससास नीति तथा रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी दातृ साझेदारहरु, सामुदायिक संस्थाहरु र नागरिकहरु वीच साझेदारी आवश्यक हुन्छ। यस कार्यका लागि विभिन्न निकायले सहयोग पुऱ्याउने छन् ।

साझेदारी गर्न सकिने संस्थाहरु	कार्य भुमिका
राष्ट्रिय योजना आयोग	• लैससास एवं सामाजिक परिचालन सम्बन्धि नेपालको संघीय सरकारको नीति तर्जुमा गर्ने । • लैससास को दृष्टिकोण ले योजना तर्जुमा एवं अनुगमनको ढाचां तयार गर्ने । • अनुगमन कार्य को तालमेल गरिबी अनुगमन तथा विशलेषण प्रणाली संग गर्ने ।
संघीय सरकारका विषयगत मन्त्रालयहरु	• लैससास क्रियाकलापहरुको मूलप्रवाहिकरण का लागि संघीय सरकार बाट प्राविधिक सहयोग जुटाउने र विषयगत निकायमा समन्वय प्रदान गर्ने । • सामाजिक परिचालनका लागि विषयगत समन्वय गर्ने महिला र बञ्चितमा परेका लाई लैंगिक सम्बेदनशिल र एकिकृत सेवा उपलवध गराउने ।
महिला तथा बञ्चित समुहका सम्बद्ध संस्थाहरु	• समाजमा विद्यमान विभेदकारी प्रचलनको विपपमा र स्रोत तथा साधनको समान वितरणको पक्षमा आवाज उठाउने । • कार्यक्रम र बजेट को लैससास को आधारमा कार्यान्वयन भए नभएको हेर्ने र सोको सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गरी सहयोग गर्ने ।
गैर सरकारी संस्थाहरु	• महिला तथा बञ्चितिकरणमा परेका समुहका लागि सामाजिक परिचालन का क्रियाकलापहरुको तर्जुमा, कार्यान्वयन एवं अनुगमनमा सहयोग गर्ने । • समावेशी सवालमा आवाज उठाउने र कार्यगत सिकाईको अभिलेखीकरण गर्ने ।
निजि क्षेत्र	• महिला तथा बञ्चितिकरणमा परेका समुहको सशक्तिकरणका लागि आर्थिक, प्राविधिक र व्यवसायिक सहयोग पुऱ्याउने ।
समुदाय	• कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि साझेदारको रुपमा काम गर्ने । • आफ्नो वस्ती परीवारको खण्डीकृत सुचनाको अभिलेख राख्ने । • कार्यक्रको प्रगती एवं चुनौतिको आफैं अनुगमन गर्ने । • समाजमा विद्यमान विभेदकारी प्रचलनका विरुद्ध आवाज उठाउने र छलफ गराउन सहयोग गर्ने । • सेवा प्रदाक निकाय, संघ सस्था, को व्यवहार, कार्यशैली एवं क्रियाकलाप हरुको निगरानीगर्ने ।

२.२ लैससासको अनुगमन प्रतिवेदन

लैससासको अनुगमन र प्रतिवेदनका लागि तपशिलका विषय एवं सुचना समेटीएको प्रतिवेदन तयार गरीनेछ ।

- गरिवी, लिगं, जातजाती का आधारमा खण्डीकृत तथ्याकं एवं सुचनाहरु ।

Scanned with CamScanner

- लैससाको अनुगमन र प्रतिवेदनका निम्न विषयहरु समेटीएको हुनेछ ।
  - ✓ सम्पति तथा सेवा सुविधामा भएको परिवर्तन
  - ✓ प्रभाह पार्ने आवाज एवं क्षमतामा आएको परिवर्तन
  - ✓ औपचारीक एवं अनौपचारीक नीतिहरु तथा व्यवहारमा आएको परिवर्तन ।

यसले गर्दा महिला एवं वञ्चितमा परेका समुहहरुको सेवा सुविधा को पहुचमा वृद्धि, जातिय विभेदमा कमी, विभेदकारी प्रचनमा कमी, उपलब्ध गराईने सहयोग प्रति अन्य वर्गको सहमती जस्ता प्रयासहरुको थालनी हुनेछ ।

- **लैससास शाखा**

  नगरपालिकामा सामाजिक विकास शाखा ले लैससास को समेत कार्य गर्नेछ । यस शाखाले लैससासको दृष्टिकोणले योजनागत रुपमा प्रगतीको सुपरीवेक्षण एवं लेखाजोखागर्ने छ।

- **लैससास कार्यान्व्यन समिति**

  नगरपालिकामा लैससास समितिले एकिकृत योजना तर्जुमा समितिका प्रतिवेदन को विश्लेषण गर्नेछ र सो बाट प्राप्त अनुभव एवं सूचना लाई विकास कार्यमा समायोजन गर्नेछ । महिला, बालबालिका तथा वञ्चितमा परेका समुहका लागि हुने बजेट खर्च, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको प्रगती एवं प्रतिवेदनको आधारमा खण्डिकृत सुचना तयार गर्ने र महिला तथा वञ्चितिकरणमा परेकाहरुको प्रगतिका लागि समग्र उपलब्धि लाई आधार मानिने छ ।

- **सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समिति (नगरपालिका तहमा)**

  सुपरीवेक्षण समितिले योजनाहरुको सुपरीवेक्षण र अनुगमन गर्ने एवं संयुक्त अनुगमन मा सहयोग गर्ने, विवाद सम्झौतामा सहयोग गर्ने, र सोको प्रतिवेदन तयार पार्न समेत सहयोग गर्ने ।

- **सामुदायिक संस्थाहरु (बस्ती तथा वडा स्तरमा)**

  समुदाय स्तरको खण्डीकृत सुचना राख्ने, सुचनाका आधारमा प्रतिवेदन तयार गर्ने र परिवर्तनको लेखाजोखा गर्ने । कार्यक्रमा भएको अवरोधहरुको अनुगमन गर्ने र पहुचमा वृद्धि गर्न सहयोग गर्ने ।

- **विभिन्न निकायहरुको भुमिका**
  - ✓ रष्टिय योजना आयोगले लैससास लाई केन्द्रमा राखेर अनुगमन र लेखाजोखा प्रणालीको ढांचा तयार गर्न सहयोग गर्ने ।
  - ✓ समुदाय स्तरमा चौमासिक रुपमा प्रगती समीक्षा गर्ने, एकिकृत योजना तर्जुमा समिति ले सामाजिक परिचालन, अनुगमन गर्ने , लैससास समितिले नियमित समिक्षा, प्रगतीको लेखाजोखा, अनुगमन गर्ने ।
  - ✓ समुदाय, वडा र नगरपालिका स्तरमा अर्द्धबार्षिक रुपमा सार्वजनिक सुनवाई, प्रतिवेदन तयारी एवं प्रस्तुतीगर्ने ।
  - ✓ समुदाय, वडा र नगरपालिका स्तरमा बार्षिक रुपमा सामाजिक परीक्षण, प्रतिवेदन तयारी एवं प्रस्तुती गर्ने ।

Scanned with CamScanner